

Слово від автора.

Думку, щоби написати ці спомини, мав я таки зразу по закінченні війни, коли почав приходити до здоров'я після виходу на волю з німецького конц-табору. Я бажав, бодай до деякої міри відслонити куртину невідомого і описати ті страшні надужиття, злочини і варварські методи, якими користувалася німецька адміністрація концентраційних таборів супроти в'язнів. Я знаю, що буде дуже важко описати всі ті жахливі і нелюдянні трактування адміністрації конц-таборів супроти в'язнів, і ті життєві умовини, серед яких приходилося в'язням працювати і вмирати. Набільш вишуканими і підібраними словами цього ніяк не опишеш. Кожен мною відтворений образ, це буде лише бліда відбитка дійсности, де з іронією звучав клич: "Арбайт махт дас лебен зіс" (праця осолоджує життя).

Буду говорити лише про ті конц-табори, де мені судилося перебувати, а був я у п'ятьох, з котрих на особливу увагу заслужили неперевершені у своїх вишуканих звірствах славний "Авшвіц" і йому подібний "Берген Бельзен", або, як в'язні його звали: "лагер смерти".

Щоби повірити в ті страхіття, то необхідно було це пережити і наочно переконатися. Бо, чи зможе читач у своїй уяві відтворити таку сцену, де "капо" чи "форарбайтер" (наглядач), б'є нещасного, до краю виснаженого і змореного в'язня залізною лопатою, чи дрюком, по голові, доти, аж цей перестане рухатися, або і віддасть духа. Однак, як неймовірна, це була жахлива дійсність, якої я був наочним свідком ледви чи не кожного дня мого перебування в лагерах.

Труднощі в писанні тих споминів ще й у тому, що мало в них радісних переживань, а самотнім відрадным моментом було те, як чоловік прожив і видержав ще один день, роздобув кусок хліба, та коли обійшлося йому без кривавих побоїв. У найважчих і безвихідних хвилинах я шукав порятунку у молитві, чи перекидав себе у спомини з минулих, чудових днів дитинства, або розкривав у своїй пам'яті історичні події з часів козаччини, коли то, чи москалі, чи турки з татарами, палили і грабили Україну, а людей брали в неволю, на каторжні роботи, чи ясир. Наш народ в таких случаях держався гідно, а особливо козаки не заломлювалися духово і не зраджували свого народу. Я старався брати примір з них,

і те помагало мені зносити знущання і побої і не заломлюватися морально, не пробувати самогубства, чи кидатися на електричні дроти, як багато в'язнів це робило, не видержавши терору, втративши віру в спасіння і надію на еventуальне звільнення.

Ці спомини я написав без яких небудь літературних претенсій і не для особистих користей, а лише тому, що відчував це моїм обов'язком в якийбудь спосіб записати для історії ці злочини і варварські методи, якими користувалася тодішня німецька влада, в часах гітлерівського нацизму, по тюрмах та в горезвісних конц-таборах. Німецькі садисти та їхні помічники поляки-фольксдойчери, якими німці масово користувалися, в звірський спосіб знущалися над в'язнями різних народностей, тих країн, де ступив важкий і brutальний чобіт гітлерівської диктатури. Німецькі вислужники, поляки-фольксдойчери, були такі звироднілі, що часто і до в'язнів своєї національності, поляків, а навіть до членів своєї рідні, нічим не різнилися у своєму садистичному поступуванні. Це звичайно були, як у нас говорилося: "найгіршої якості" злочинці, кримінальники і природою звихнені люди, яких загалом звуть: "гомосексотами". Мені було найбільш болючим глядіти на їхню поведінку відносно в'язнів української національності, до яких їхня ненависть була ще більш піджарена викривленою історією відносно українського народу, яку завчали польські школярі за часів польської окупації українських земель. Однак вони були нечувано жорстокі і супроти в'язнів інших національностей, як французів, греків, голяндців, чехів, і інших.

Кровожадний нацистсько-німецький окупант створив на усіх собою підкорених територіях brutальну диктатуру, нечувану досі в історії людства, якій змогла ще дорівняти лиш московсько-більшовицька система, що в подібний спосіб зуміла винищити мільйони людей, поневолених нею країн Середньої і Східної Європи, та на підкорених нею просторах Азії. Ця остання диктатура, якщо не перевищила тогочасної гітлерівської, то зовсім певне, в нічому їй не поступалася.

Хочу також у тих споминах начеркнути профіль тогочасних німців, вихованців гітлерівського режиму, які були затрунені у в'язницях чи в конц-таборах. Усі вони, як правдиві німці в порівнанні з "поляками-фольксдойчерами,

вважали себе расово вищими і кращими від людей інших національностей, особливо у відношенні до в'язнів. Вони вели себе зарозуміло, гордо і гляділи на них, навіть, не як на худобу-скотину, чи собаку, хоч завжди кликали їх "блєде гунд" (підла собако), а як на щось ще нижче, як на хробів, яких можна кожної хвилини розчавити своїм важким, німецьким чоботом.

Тому саме, я рішив посвятити дещо часу, відсвіжити в своїй пам'яті ті жахливі переживання, які я затямив як в'язень кількох німецьких конц-таборів, та відтворити те, що я переніс побоями та зневагою на власній шкурі, як і переживання других, невинних в'язнів, які терпіли побої, падали і гинули з рук ката. Моїм бажанням є достовірно відтворити ті неймовірні страхіття, які я пережив у часі панування гітлерівських вандалів на українських землях, а опісля підчас мого перебування в їхніх конц-таборах і "таборах смерті".

РОКИ МОЄЇ МОЛОДОСТІ

Спершу хочеться дещо згадати про себе, про моїх рідних, та про околиці в яких родився і де провів свої найкращі дитячі і юнацькі роки аж до початку страшної воєнної завірюхи - до вибуху II-ї Світової Війни, 1939-го року.

В той час, перед війною, ми жили мирно і спокійно у своєму родинному селі, що звалось Добровідка і належало до Коломийського повіту. У моїх батьків були три сини і одна донька. Мій брат Микола був старший за мене, а Петро молодший.

У Добровідці та довколишніх селах, як Годи, Турка, П'ядики, Кам'янка Велика - жили наші ближчі і дальші свояки. Мій батько господарював, а в додатку діставав державну пенсію, бо відпрацював повних 25 років як залізничник. Він, ще в молодому віці, бо на 43-у році життя, був змушений польським урядом піти на пенсію, покараний за зневаження польського державного гербу, назвавши орла половиком. Ми жили досить заможнo. Батьки господарили, а при допомозі батькової пенсії змогли нас, дітей, вигодувати, одягти і посилати у школу.

Село Добровідка, хоч собою невеличке, але було свідоме і гарно зорганізоване українське село. З інших національностей було лише три родини поляків, а радше римо-католиків, бо вони вели себе як українці і навіть ходили до української греко-католицької церкви, бо римо-католицького костела в околиці не було. Жили в селі ще дві жидівські родини, що займалися купецтвом, були власниками харчевих крамниць, та вели мале господарство.

Життя плило спокійним руслом і лише рідко переплетене

меншими, чи більшими турботами, але без несподіванок і непередбачених пригод. У селі Добровідці, було багато свідомих і відданих громадських працівників, які не жалували ні часу ні труду, щоби піднести в громаді національну свідомість.

У Добровідці була читальня "Просвіта", де сходилися вечорами люди, переважно молодь і брали участь у всяких культурних, чи політичних дискусіях, які були добре підготовані і ведені заслуженими виховниками. Була у селі також Господарська Кооператива, яка не тільки zatrudнювала декілька осіб, але і у великій мірі, охороняла населення перед несовісними визискувачами. Вони, не маючи конкуренції, наставляли високі ціни на товари щоденного вжитку, користаючи з того, що до міста було далеко і доїзд туди вимагав більшого зусилля. До речі, і міські ціни на товари були вигоровані, а при тому ще й ошуканці визискували довірливих селян.

При читальні існував аматорський театральний гурток, який часто влаштовував сценічні вистави, фестини, забави для молоді, та інші культурно-освітні імпрези і в цей спосіб гуртував довкруги себе молодь, яка радо брала участь в усяких імпрезах, розїзджала по довколишніх селах та гостила приїзших із сусідніх сіл. Театральний гурток мав свій мужеський хор, як рівно ж невеличку оркестру, якої я був членом, а в якій переважаючими інструментами були гітари і мандоліни.

Існувало в нашому селі також товариство "Відродження". Його ціллю було усвідомлювати своїх членів, а особливо молодь, про небезпеку податкового пиття горілки та курення, вказуючи на жакливі фізичні і ментальні наслідки. З патріотичної точки зору звертали увагу на те, щоб важко запрацьований гріш не допомагав економії ворожого нам уряду, а саме польській окупаційній владі, яка після 1-ої Світової війни володіла на наших Західно-українських землях. Крім тих урядом дозволених організацій, була ще й тайна підпільна організація, про яку, як здавалося, знали тільки її члени. Хоч у передвоєнний час панувало велике безробіття, однак мені, за посередництвом добрих приятелів могого батька, вдалось вмістити себе на працю у філії районної молочарні, таки у своєму селі.

Тут працював я два роки, до весни 1939-го року, а опісля перейшов працювати до районної молочарні у більшому селі, Коршеві, де перебув аж до розвалу польської держави.